

บันทึกความเข้าใจระหว่าง
รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย

กับ

รัฐบาลแห่งอาณาจักรกัมพูชา

เรื่อง ความร่วมมือทวิภาคีว่าด้วยการจัดการค้าเด็กและหญิง
และการช่วยเหลือเหยื่อของการค้ามนุษย์

บันทึกความเข้าใจระหว่าง
รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย
กับ
รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา
เรื่อง ความร่วมมือทวิภาคีว่าด้วยการจัดการค้าเด็กและหญิง
และการช่วยเหลือเหยื่อของการค้ามนุษย์

รัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยกับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา (ซึ่งต่อไปจะเรียกว่า “ภาคีคู่สัญญา”)

มุ่งกระชับความสัมพันธ์แห่งมิตรภาพระหว่างทั้งสองประเทศและเพิ่มความร่วมมือทวิภาคีในการปราบปรามการค้าเด็กและหญิง

ยอมรับว่าการค้าเด็กและหญิงเป็นการละเมิดสิทธิมนุษยชนอย่างร้ายแรงและเป็นการเหยียบย่ำศักดิ์ศรีของความเป็นมนุษย์

กังวลอย่างยิ่งว่าการค้าเด็กและหญิงมีผลกระทบทางลบต่อการพัฒนาด้านกายภาพ จิตใจ อารมณ์ และศีลธรรมของแต่ละบุคคล รวมทั้งส่งผลเสียหายต่อสายใยและคุณค่าของสังคม

คำนึงถึงว่ากลุ่มและองค์กรอาชญากรรมข้ามชาติมีส่วนเกี่ยวข้องอย่างแข็งขันในการค้าเด็กและหญิง และอาชญากรรมข้ามชาติดังกล่าวไม่เพียงแต่ส่งผลกระทบต่อประเทศกัมพูชาและประเทศไทย เท่านั้น แต่ยังกระทบต่อทั้งภูมิภาคและประชาคมโลกโดยรวมด้วย

ยืนยันว่าภาคีคู่สัญญามีความวิตกกังวลร่วมกันในปัญหาการค้ามนุษย์ข้ามชาติดังที่ได้กล่าวไว้ในปฏิญญากรุงเทพฯ ว่าด้วยการย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ ซึ่งได้มีการพิจารณากันในการประชุมนานาชาติ ว่าด้วยการโยกย้ายถิ่นฐานในหัวข้อ “มุ่งสู่ความร่วมมือในระดับภูมิภาคในเรื่องการย้ายถิ่นฐานแบบไม่ปกติ/การย้ายถิ่นฐานแบบไม่มีเอกสารเป็นหลักฐาน” ซึ่งจัดขึ้นที่กรุงเทพมหานครระหว่างวันที่ 21-23 เมษายน 2542 และการประชุมระดับรัฐมนตรีเกี่ยวกับการลักลอบขนคนเข้าเมือง และการค้ามนุษย์ที่บาห์ลี ระหว่างวันที่ 26-28 กุมภาพันธ์ 2545

ระลึกถึงบันทึกการประชุมที่ได้มีการรับรองแล้วของการประชุมคณะกรรมการร่วมว่าด้วยความร่วมมือทวิภาคีระหว่างราชอาณาจักรกัมพูชาและราชอาณาจักรไทย ครั้งที่ 3 ที่จังหวัดเสียมเรียบ ราชอาณาจักรกัมพูชา ระหว่างวันที่ 31 มกราคม - 1 กุมภาพันธ์ 2543 เกี่ยวกับการเสริมสร้างความร่วมมือในการปราบปรามการค้ามนุษย์ข้ามพรมแดนโดยเฉพาะอย่างยิ่งการค้าหญิง และเด็ก

อ้างถึงพิธีสารสหประชาชาติว่าด้วยการป้องกัน ปราบปราม และลงโทษการค้ามนุษย์ โดยเฉพาะหญิง และเด็ก ซึ่งเพิ่มเติมอนุสัญญาสหประชาชาติเพื่อต่อต้านอาชญากรรมข้ามชาติที่จัดตั้งในลักษณะองค์กร

ตระหนักว่าการปราบปรามอาชญากรรมค้าเด็กและหญิงโดยการร่วมมือกันในเรื่องการบังคับใช้กฎหมาย และกระบวนการพิจารณาความอาญาเป็นมาตรการหนึ่งที่มีประสิทธิภาพเพื่อผดุงความยุติธรรมในการต่อต้าน การค้ามนุษย์

ปฏิญาณว่าภาคีคู่สัญญาจะร่วมมือกันอย่างจริงจังในการจัดการค้าเด็กและหญิงและคุ้มครอง¹เหยื่อการค้ามนุษย์

ได้ตกลงกันดังต่อไปนี้

I. ขอบเขตของบันทึกความเข้าใจฉบับนี้

ข้อ 1

บันทึกความเข้าใจฉบับนี้จะใช้กับการค้าเด็กและหญิงตามที่กำหนดไว้ในข้อ 2 ของบันทึกความเข้าใจ ฉบับนี้

II. คำจำกัดความ

ข้อ 2

เพื่อวัตถุประสงค์ในการดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจฉบับนี้

(ก) “การค้าเด็กและหญิง” หมายถึงการจัดหา ขนส่ง ขนย้าย ให้ที่พัก หรือรับบุคคล โดยการข่มขู่ ใช้กำลัง หรือการกระทำอื่นซึ่งมีลักษณะของการข่มขืนใจ ลักพาตัว ฉ้อฉล ใช้กลลวง ใช้อำนาจ ในทางมิชอบ หรือใช้ความอ่อนแอไปในทางมิชอบ หรือการให้หรือรับเงินหรือผลประโยชน์เพื่อ ให้ได้มาซึ่งความยินยอมจากบุคคลที่มีอำนาจเหนือบุคคลอีกคนหนึ่งโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการแสวงหาประโยชน์ การแสวงหาประโยชน์ให้รวมถึงการแสวงหาประโยชน์จากผู้อื่นโดยการค้าประเวณีหรือรูปแบบอื่นของการแสวงหาประโยชน์ทาง

¹ “และความช่วยเหลือ” ตามข้อเสนอแก้ไขของกรมสนธิสัญญาและกฎหมาย

เพศ แรงงานหรือการบังคับแรงงานทาส หรือการใช้แรงงานเยี่ยงทาส การเป็นทาสรับใช้หรือ การตัดอวัยวะ

- (ข) ความยินยอมของผู้ตกเป็นเหยื่อการค้าเด็กและหญิงต่อการแสวงประโยชน์ตามที่มีเจตนาตามที่ได้ระบุไว้ในวรรค (ก) ของข้อนี้จะไม่เป็นประเด็นพิจารณา ในกรณีที่มีการใช้วิธีการตามที่ระบุไว้ในวรรค (ก)
- (ค) เด็กซึ่งถูกจัดหา ขนส่ง ขนย้าย หรือให้ที่พัก เพื่อวัตถุประสงค์ในการแสวงหาประโยชน์จะถือว่าเป็น “เหยื่อของการค้ามนุษย์” แม้จะมีได้ใช้วิธีการที่ระบุไว้ในวรรค (ก) ของข้อนี้ก็ก็ตาม
- (ง) “เด็ก” หมายถึง บุคคลใดซึ่งมีอายุต่ำกว่าสิบแปดปี

ข้อ 3

ภาคีคู่สัญญา รับว่า ตัวอย่างของวัตถุประสงค์ในการค้าเด็กและสตรีรวมถึง แต่ไม่จำกัดเฉพาะ

- (ก) การค้าประเวณี
- (ข) แรงงานบังคับหรือแรงงานที่ถูกแสวงประโยชน์ในบ้าน
- (ค) แรงงานทาส และแรงงานรูปแบบอื่นที่เป็นงานเสี่ยงภัย มีอันตราย และถูกแสวงประโยชน์
- (ง) การแต่งงานเพื่อให้เป็นข้ารับใช้
- (จ) การรับเป็นบุตรบุญธรรมอันเป็นเท็จ
- (ฉ) การท่องเที่ยวและการให้ความบันเทิงทางเพศ
- (ช) การถ่ายภาพและจัดทำสื่อลามก
- (ซ) การขอทาน และ
- (ฌ) การทำให้เด็กและสตรีตกเป็นทาสโดยใช้ยาเสพติด

III. มาตรการป้องกัน

ข้อ 4

ภาคีคู่สัญญาจะดำเนินการปฏิรูปกฎหมายที่จำเป็นและใช้มาตรการที่เหมาะสมอื่นๆ เพื่อให้แน่ใจว่า กรอบกฎหมายในเขตอำนาจศาลปกครองของประเทศตนสอดคล้องกับปฏิญญาสากลว่าด้วยสิทธิมนุษยชน อนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยการจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบและตราสารระหว่างประเทศอื่นด้านสิทธิมนุษยชน ซึ่งภาคีคู่สัญญาได้ให้สัตยาบันหรือภาคยานุวัติ และมีประสิทธิผลในการจัดการค้าเด็กและหญิง และคุ้มครองสิทธิทุกประการของเด็กและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์

ข้อ 5

ภาคีสถัญญาจะจัดให้มีโครงการให้การศึกษาและฝึกอาชีพ โดยเฉพาะแก่หญิงและเด็ก เพื่อเพิ่มโอกาสในการทำงานและลดความเสี่ยงจากการค้ามนุษย์

ข้อ 6

ภาคีสถัญญาจะพยายามอย่างสุดความสามารถในการป้องกันการค้าเด็กและหญิงโดยใช้มาตรการป้องกันดังต่อไปนี้

- (ก) เพิ่มการบริการทางสังคม เช่น บริการจัดหางานและสร้างรายได้ และการจัดการรักษาพยาบาลให้แก่เด็กและหญิงที่อาจตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์
- (ข) ปฏิรูปโครงการฝึกอบรมด้านการศึกษาและการฝึกอาชีพเพื่อเพิ่มโอกาสในการทำงาน
- (ค) ส่งเสริมให้สาธารณชนตระหนักและเข้าใจในประเด็นเกี่ยวกับการค้าเด็กและหญิงมากขึ้น และ
- (ง) เผยแพร่ข้อมูลต่อสาธารณชนเกี่ยวกับปัจจัยเสี่ยงที่เกี่ยวกับการค้าเด็กและหญิงและธุรกิจต่างๆ ที่แสวงประโยชน์จากเด็กและหญิง

IV. การคุ้มครองเด็กและหญิงที่ถูกค้า

ข้อ 7

เด็กและหญิงที่ถูกค้าจะถือเป็นเหยื่อ มิใช่ผู้ละเมิดหรือกระทำผิดกฎหมายคนเข้าเมือง ดังนี้

- (ก) เด็กและหญิงที่ถูกค้าจะไม่ถูกดำเนินคดีในข้อหาเดินทางเข้าประเทศโดยผิดกฎหมาย
- (ข) เด็กและหญิงที่ถูกค้าจะไม่ถูกกักกันในศูนย์กักกันคนเข้าเมืองในระหว่างที่รอขั้นตอนการส่งกลับประเทศอย่างเป็นทางการ แต่จะให้อยู่ในความดูแลของกระทรวงกิจการสังคม แรงงาน การฝึกอาชีพ และฟื้นฟูเยาวชน (ประเทศกัมพูชา) หรือกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ (ประเทศไทย) และจะมีการจัดหาที่พักและให้ความคุ้มครองแก่เหยื่อตามนโยบายของแต่ละรัฐ
- (ค) หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะดูแลความปลอดภัยของเด็กและหญิงที่ถูกค้า และ
- (ง) ผู้ที่ตกเป็นเหยื่อจะได้รับการปฏิบัติอย่างมีมนุษยธรรมตลอดกระบวนการให้ความคุ้มครองและการส่งกลับประเทศและกระบวนการทางศาล

ข้อ 8

ภาคีสัญญาจะใช้มาตรการที่เหมาะสม ซึ่งอาจรวมถึงการปฏิรูปกฎหมายและการช่วยเหลือทางกฎหมาย เพื่อให้แน่ใจว่าเหยื่อของการค้ามนุษย์จะได้รับการเยียวยาทางกฎหมายอย่างมีประสิทธิภาพ ดังนี้

- (ก) ผู้ตกเป็นเหยื่ออาจเรียกคืนซึ่งทรัพย์สินและสิ่งของของส่วนบุคคลที่ไม่มีการโต้แย้งสิทธิและเจ้าหน้าที่รับหรือได้ไว้ในระหว่างกระบวนการควบคุมตัวหรือกระบวนการทางอาญาอื่น
- (ข) ทรัพย์สินที่ได้จากการกระทำผิดจากการค้ามนุษย์ จะสามารถถูกริบและดำเนินการตามกฎหมายของประเทศที่เกี่ยวข้อง
- (ค) ผู้ตกเป็นเหยื่ออาจเรียกค่าสินไหมทดแทนจากผู้กระทำผิดต่อความเสียหายใดๆ ที่เกิดจากการค้าเด็กและหญิง
- (ง) ผู้ตกเป็นเหยื่ออาจเรียกให้ผู้กระทำผิดชำระเงินค่าบริการซึ่งตนยังไม่ได้รับได้ และ
- (จ) ผู้ตกเป็นเหยื่อสามารถเข้าถึงกระบวนการที่ถูกต้องของกฎหมายเพื่อเรียกร้องความยุติธรรมทางอาญา การชดเชยค่าเสียหายและการเยียวยาอื่นๆ ทางศาล

ข้อ 9

ส่วนราชการที่เกี่ยวข้องโดยการร่วมมือกับองค์การเอกชนตามความเหมาะสมจะจัดหาที่พักที่ปลอดภัย ให้การรักษาพยาบาล ให้ความช่วยเหลือทางกฎหมาย และดำเนินการที่จำเป็นอื่นๆ เพื่อให้ความคุ้มครองแก่หญิงและเด็กที่ถูกค้าและครอบครัวของหญิงและเด็ก

V. ความร่วมมือในการปราบปรามการค้าเด็กและหญิง

ข้อ 10

หน่วยงานบังคับใช้กฎหมายในประเทศทั้งสอง โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ณ บริเวณชายแดน จะทำงานร่วมกันอย่างใกล้ชิดเพื่อเปิดเผยการค้าหญิงและเด็กทั้งในประเทศและข้ามแดน

ข้อ 11

- (ก) ให้ปรับปรุงกระบวนการบังคับใช้กฎหมายให้คล่องตัวเพื่อให้สามารถต่อสู้กับอาชญากรรมการค้าเด็กและหญิงได้อย่างมีประสิทธิภาพ

- (ข) ให้ดำเนินการสืบสวนสอบสวนและการดำเนินคดีกับผู้กระทำความผิดและองค์กรอาชญากรรมในคดีการค้ามนุษย์อย่างจริงจัง
- (ค) ภาคีสัญญาจะจัดโครงการฝึกอบรมทั้งฝ่ายเดียวและทวิภาคีเกี่ยวกับกฎหมายที่บังคับใช้และทักษะในการสืบสวนสอบสวนและการคุ้มครองในการคดีการค้ามนุษย์แก่เจ้าหน้าที่บังคับใช้กฎหมาย โดยเน้นเรื่องสิทธิของหญิงและเด็กตามอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วย การขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ หลักเกณฑ์ระหว่างประเทศอื่นด้านสิทธิมนุษยชน และกฎหมายภายในที่เกี่ยวข้อง

ข้อ 12

- (ก) ภาคีสัญญาจะส่งเสริมความร่วมมือทวิภาคีในกระบวนการทางศาลต่อการค้ามนุษย์ อาทิ การดำเนินคดีกับผู้ค้ามนุษย์ข้ามชาติ การจัดการส่งผู้ร้ายข้ามแดน ความช่วยเหลือซึ่งกันและกัน ในกระบวนการทางอาญา
- (ข) ภาคีสัญญาจะให้ซึ่งกันและกันซึ่งมาตรการความช่วยเหลือในทางกฎหมายที่กว้างที่สุด ในการ สืบสวนสอบสวน การดำเนินคดี และกระบวนการทางศาลเกี่ยวกับการค้าเด็กและหญิง รวมทั้งข้อตกลงส่งผู้ร้ายข้ามแดนที่มีอยู่แล้ว

ข้อ 13

ตำรวจและเจ้าหน้าที่อื่นที่เกี่ยวข้องในประเทศทั้งสองจะร่วมมือกันในการแลกเปลี่ยนข้อมูลเกี่ยวกับ คดีการค้ามนุษย์ อาทิ เส้นทางการค้า สถานที่ค้า รูปพรรณสัณฐานของผู้ค้า เครือข่ายการค้า วิธีการค้า และข้อมูลเกี่ยวกับการค้า เป็นต้น

ข้อ 14

- (ก) กระทรวงการต่างประเทศและความร่วมมือระหว่างประเทศ กระทรวงมหาดไทย กระทรวงกิจการสังคม แรงงาน การฝึกอาชีพ และฟื้นฟูเยาวชน กระทรวงกิจการสตรีและทหารผ่านศึก กระทรวง ยุติธรรม และกระทรวงการท่องเที่ยว (ประเทศกัมพูชา) และสำนักงานตำรวจแห่งชาติ กระทรวงการต่างประเทศ กระทรวงแรงงาน กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ กระทรวงสาธารณสุข และกรมพัฒนาสังคมและสวัสดิการ ตำรวจท่องเที่ยว หรือด่านตรวจคนเข้าเมือง (ประเทศไทย) พร้อมทั้ง

องค์การเอกชนอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง จะร่วมมือกันในการรวบรวมข้อมูลและพยานหลักฐานที่เกี่ยวข้องกับคดีการค้ำมนุษย์

- (ข) ข้อมูลและพยานหลักฐานที่ได้มาตามวรรคข้างต้นให้ส่งโดยถูกต้องให้แก่สำนักงานตำรวจที่มีอำนาจ สำนักงานตรวจคนเข้าเมือง สำนักงานอัยการที่มีอำนาจหรือฝ่ายที่เกี่ยวข้องอื่นๆ ที่เป็นผู้ดำเนินการทางกฎหมายต่อคดีการเด็กและหญิง อาทิ การค้นหาผู้กระทำความผิด การสืบสวนสอบสวนคดี การดำเนินคดี ผู้กระทำความผิด และดำเนินการตามขั้นตอนอื่นๆ ในกระบวนการทางศาล

ข้อ 15

ตำรวจและเจ้าหน้าที่อื่นๆ ที่เหมาะสมของรัฐที่เกี่ยวข้องจะจัดให้มีโครงการให้การคุ้มครองความปลอดภัยแก่เหยื่อและพยานบุคคลจากการแก้แค้นหรือการคุกคามระหว่างและหลังกระบวนการ ทางศาลตามที่จำเป็น

VI. การส่งกลับประเทศ

ข้อ 16

- (ก) เจ้าหน้าที่ที่รับผิดชอบเรื่องการส่งกลับประเทศจะใช้ช่องทางการติดต่อทางการทูตในการแจ้งภาคีคู่สัญญาอีกฝ่ายหนึ่งถึงการเตรียมการส่งเด็กและหญิงที่ถูกค้ากลับประเทศเป็นการล่วงหน้า
- (ข) การส่งเด็กและหญิงที่ถูกค้ากลับประเทศจะเตรียมการประคับประคองโดยคำนึงถึงประโยชน์สูงสุดของบุคคลเหล่านั้น
- (ค) เด็กและหญิงผู้ตกเป็นเหยื่อของการค้าจะไม่ถูกส่งออกนอกประเทศ การส่งเด็กและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อกลับประเทศจะดำเนินการโดยสอดคล้องกับความข้างต้น

ข้อ 17

- (ก) ภาคีคู่สัญญาจะจัดตั้งจุดประสานงานเพื่อนำเนินการกระบวนการส่งเด็กและหญิงที่ถูกค้ากลับประเทศ
- (ข) จุดประสานงานประกอบด้วยเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องจากภาคีคู่สัญญา
- (ค) จุดประสานงานจะปฏิบัติหน้าที่ดังต่อไปนี้
- 1) เตรียมการส่งกลับเด็กและหญิงที่ถูกค้า
  - 2) ดำเนินการส่งกลับเด็กและหญิงที่ถูกค้าตามที่ได้เตรียมการไว้
  - 3) ให้ความปลอดภัยแก่เด็กและหญิงที่ถูกค้าในระหว่างกระบวนการส่งกลับประเทศ

- 4) พยายามติดตามการค้าเด็กและหญิง และ
- 5) จัดตั้งเครือข่ายข้อมูลเกี่ยวกับทางปฏิบัติของการค้าเด็กและหญิงระหว่างหน่วยงานที่บังคับใช้กฎหมายทั้งในประเทศประเทศและระหว่างประเทศและองค์กรประชาสังคมที่เกี่ยวข้อง

VII. การกลับสู่สังคม

ข้อ 18

- (ก) ภาคีสัญญาจะพยายามทุกวิถีทางเท่าที่เป็นไปได้เพื่อให้เหยื่อการค้ามนุษย์กลับเข้าสู่สังคมและครอบครัว ได้อย่างปลอดภัยและมีประสิทธิภาพ เพื่อฟื้นฟูศักดิ์ศรี เสรีภาพ และความภาคภูมิใจในตนเองของบุคคลดังกล่าว
- (ข) เพื่อการนี้ ภาคีสัญญาจะใช้มาตรการที่เหมาะสมเพื่อบรรลุดังต่อไปนี้
  - 1) เหยื่อการค้ามนุษย์จะต้องไม่ทนทุกข์ใดๆ กับการเป็นเหยื่อ ถูกดูแคลน หรือได้รับความกระทบกระเทือนทางจิตใจในขั้นตอนทางศาลเพิ่มเติมอีก
  - 2) จะต้องให้การสนับสนุนด้านสังคม ด้านการรักษาพยาบาล ด้านจิตใจ และด้านอื่นๆ ที่จำเป็นอย่างต่อเนื่องแก่เด็กและหญิงที่ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์และครอบครัวของเด็กและหญิงนั้น โดยเฉพาะอย่างยิ่งผู้ได้รับเชื้อโรคติดต่อจากการมีเพศสัมพันธ์รวมถึงเอชไอวีเอดส์
  - 3) เด็กและหญิงซึ่งเป็นเหยื่อจากการค้าจะต้องไม่ถูกเลือกปฏิบัติหรือดูแคลนทางด้านสังคม และ
  - 4) เหยื่อที่เป็นเด็กที่อยู่ในวัยเรียนจะต้องได้รับโอกาสทางการศึกษาที่เหมาะสม

ข้อ 19

ภาคีสัญญาจะจัดโครงการฝึกอบรมดังต่อไปนี้ เพื่อการนำกลับเข้าสู่สังคมอย่างมีประสิทธิภาพ

- (ก) โครงการฝึกอาชีพให้แก่ผู้ตกเป็นเหยื่อการค้ามนุษย์เพื่อเพิ่มโอกาสทางเลือกในการดำรงชีพ
- (ข) โครงการฝึกอบรมเพื่อสร้างจิตสำนึกให้แก่ผู้ปฏิบัติหน้าที่กับเหยื่อการค้ามนุษย์ในเรื่องพัฒนาการของเด็ก สิทธิเด็ก และปัญหาเกี่ยวกับเด็ก/เพศโดยอ้างอิงอนุสัญญาว่าด้วยสิทธิเด็ก อนุสัญญาว่าด้วยการขจัดการเลือกปฏิบัติต่อสตรีทุกรูปแบบ และตราสารอื่นที่เกี่ยวข้องกับสิทธิมนุษยชนซึ่งภาคีสัญญาทั้งสองฝ่ายเป็นภาคี

VIII. คณะทำงานร่วม

ข้อ 20

- (ก) ภาคิคุสัฎฐญาจะจัดตั้งคณะทำงานร่วม
- (ข) คณะทำงานร่วมจะประกอบด้วยผู้แทนที่มีอำนาจจากภาคิคุสัฎฐญาทั้งสองฝ่าย
- (ค) คณะทำงานร่วมจะมีการประชุมเมื่อมีความจำเป็น โดยภาคิคุสัฎฐญาจะตกลงกัน เรื่องวันและสถานที่ ของการประชุมคณะทำงานร่วม
- (ง) คณะทำงานร่วมจะมีหน้าที่รับผิดชอบดังต่อไปนี้
  - 1) ติดตามและประเมินผลการดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจฉบับนี้ และรายงานต่อที่ประชุมประจำปีของคณะกรรมการร่วมเพื่อความร่วมมือทวิภาคีระหว่างไทยและกัมพูชา
  - 2) ริเริ่มการจัดทำแผนยุทธศาสตร์ แนวทางปฏิบัติและกรอบการดำเนินงานที่จำเป็นอื่น เพื่อดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจฉบับนี้
  - 3) จัดทำข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาเพิ่มเติมซึ่งความร่วมมือซึ่งกันและกันในการต่อต้านการค้าเด็กและหญิง
  - 4) ทบทวนการดำเนินการตามบันทึกความเข้าใจในฉบับนี้ทุก 5 ปี

IX. บทส่งท้าย

ข้อ 21

ภาคิคุสัฎฐญาจะพยายามระงับข้อพิพาทที่เกี่ยวกับการตีความหรือการใช้บันทึกความเข้าใจฉบับนี้ด้วยการเจรจา

บันทึกความเข้าใจฉบับนี้จะมีผลบังคับใช้ในวันที่มีการลงนามโดยภาคิคุสัฎฐญาทั้งสองฝ่าย

ข้อ 22

คุสัฎฐญาฝ่ายใดฝ่ายหนึ่งอาจบอกเลิกบันทึกความเข้าใจฉบับนี้เมื่อใดก็ได้ โดยแจ้งให้คุสัฎฐญาอีกฝ่ายทราบเป็นลายลักษณ์อักษรผ่านช่องทางการทูต และการบอกเลิกดังกล่าวจะมีผล 6 เดือน นับจากวันที่ได้รับหนังสือแจ้งการบอกเลิก

ข้อ 23

บันทึกความเข้าใจฉบับนี้อาจแก้ไขได้เมื่อรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทยและรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชาเห็นพ้องกัน

บันทึกความเข้าใจฉบับนี้จัดทำขึ้นเป็นสามภาษา คือ ภาษาเขมร ภาษาไทย และภาษาอังกฤษ แต่ละภาษาถูกต้องเท่าเทียมกัน ในกรณีที่มีความแตกต่างกันในการตีความให้ใช้ภาษาอังกฤษเป็นหลัก

เพื่อเป็นพยานแก่การนี้ ผู้ลงนามข้างท้ายนี้ซึ่งได้รับมอบอำนาจอย่างถูกต้องจากรัฐบาลของตนได้ลงนามบันทึกความเข้าใจนี้

ทำขึ้น ณ..... เมื่อวันที่.....

สำหรับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรไทย

สำหรับรัฐบาลแห่งราชอาณาจักรกัมพูชา